

УДК 349.3
DOI

**УЗАГАЛЬНЕННЯ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО
ВИПЛАТИ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ЧЛЕНАМ СІМЕЙ
ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ**

Божко В.М., Юдіна А.Г.

**GENERALIZATION OF THE SUPREME COURT'S LEGAL POSITIONS
REGARDING THE PAYMENT OF ONE-TIME FINANCIAL ASSISTANCE TO THE
FAMILY MEMBERS OF DECEASED MILITARY PERSONNEL**

Bozko V.M., Yudina A.G.

Статтю присвячено системному огляду та узагальненню правових позицій Верховного Суду, сформованих упродовж останніх років, щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності (без встановлення інвалідності) військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, котра призначається відповідно до статей 16, 16-1, 16-2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Адже в умовах збройної агресії роль військовослужбовців у забезпеченні національної безпеки та оборони України є беззаперечною, що вимагає посиленого соціального забезпечення цієї категорії осіб й реального надання їм соціальних гарантій високого рівня.

Виявлено, що найбільша кількість спорів в окресленій сфері суспільних відносин виникає щодо наступних обставин: встановлення кола осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги; визначення засобів можливого доказування існування фактичних сімейних відносин або перебування на утриманні; виявлення можливих процедурних підстав для відмови у призначенні допомоги; щодо наслідків здійснення попередніх виплат при виникненні нових обставин; порушення розрахунку розміру одноразової грошової допомоги при встановленні інвалідності унаслідок неправильного визначення базового року для розрахунку прожиткового мінімуму, або відмови у перерахунку унаслідок зміни причинного зв'язку отримання інвалідності тощо.

У висновках констатується, що правові позиції Верховного Суду, сформовані під час вирішення спорів щодо виплати одноразової грошової допомоги членам сімей загиблих військовослужбовців відповідають засадничим позиціям Конституційного Суду України та ЄСПЛ, формують стандарти, спрямовані на те, аби виконати конституційний обов'язок держави щодо цієї категорії осіб, аби реалізувати щодо них «соціальні гарантії високого рівня».

Ключові слова: одноразова грошова допомога, військовослужбовці, члени сім'ї загиблих військовослужбовців, судова практика, соціальне забезпечення військовослужбовців, соціальний захист.

Постановка проблеми. Право на соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей, є одним із засадничих конституційних обов'язків

держави (частина п'ята статті 17 Конституції України). В умовах збройної агресії, яка триває з 2014 року, роль військовослужбовців у забезпеченні національної безпеки та оборони є беззаперечною, що вимагає адекватного та посиленого соціального забезпечення цієї категорії осіб. Конституційний Суд України наголошує, що конституційним обов'язком держави є не лише надати спеціальний юридичний статус цій категорії осіб, але й забезпечити їм «соціальні гарантії високого рівня» (абзац 6 підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 12 жовтня 2022 року № 7-р(П)/2022) [1].

Ключовим елементом цієї системи соціальних гарантій військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на збори чи для проходження служби у військовому резерві, є гарантоване державою право на отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності. Хоча Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [2] (далі – Закон № 2011-XII) та постанова Кабінету Міністрів України «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28 лютого 2022 року №168 [3] (далі – Постанова №168) регламентують зміст та обсяг такого права, його практична реалізація часто стикається з неоднозначним тлумаченням, процесуальними перепонами, що призводить до порушення прав громадян та необхідності їх судового захисту.

Аналіз судової практики засвідчив, що найбільша кількість спорів в окресленій сфері суспільних відносин виникає щодо наступних обставин: встановлення кола осіб, які мають право на отримання одноразової грошової

допомоги (члени сім'ї, батьки, утриманці); критеріїв та засобів можливого доказування існування фактичних сімейних відносин або перебування на утриманні; можливих процедурних підстав для відмови щодо призначення допомоги; наслідків здійснення попередніх виплат при виникненні нових обставин (наприклад, народження дітей після смерті військовослужбовця); порушення розрахунку розміру одноразової грошової допомоги при встановленні інвалідності унаслідок неправильного визначення базового року для розрахунку прожиткового мінімуму, або відмови у перерахунку при зміні причинного зв'язку отримання такої інвалідності; тощо.

Особливої гостроти проблема набуває стосовно військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні та спеціальні збори, чи для проходження служби у військовому резерві, оскільки їхній правовий статус та механізм виплати одноразової грошової допомоги, хоча й прирівняний до військовослужбовців, все ж вимагає чіткого доведення наявності причинно-наслідкового зв'язку із виконанням обов'язків, зумовлених проходженням військової служби.

Правові позиції Верховного Суду відіграють особливу роль у формуванні стандартів правозастосування в окресленій сфері суспільних відносин. Адже відповідно до частини п'ятої статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права [4].

То ж вищезазначене й зумовило необхідність узагальнення правових позицій, сформованих Верховним Судом упродовж останніх років щодо виплати одноразової

грошової допомоги членам сімей загиблих військовослужбовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового регулювання відносин щодо виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей у разі загибелі (смерті), інвалідності або втрати працездатності останнім часом істотно актуалізувалася у вітчизняній юридичній науці. Це зумовлено не лише трансформацією соціальної функції держави в умовах збройної агресії та запровадженням правового режиму воєнного стану, але й істотним зростанням кількості відповідних судових рішень.

С. Синчук і Б. Оліярник здійснюють комплексний аналіз законодавства, спрямованого на регулювання відносин щодо нарахування й виплати одноразової грошової допомоги, порівнюючи зміст Закону № 2011-ХІІ з Постановою №168 та відповідними наказами Міністерства оборони України. Науковці виявляють низку колізій та пропонують привести підзаконні акти у відповідність до актів із вищою юридичною силою [5, с.268].

О. Кухарев детально досліджує правову природу одноразової грошової допомоги як одного із елементів системи соціальних гарантій військовослужбовців та наголошує на її компенсаторній функції [6, с.115]. Автор доводить, що ця допомога належить до публічно-правових зобов'язань держави, а тому зміст й обсяг права на її отримання не може звужуватися підзаконними актами. Такий підхід безпосередньо кореспондує з позиціями Конституційного Суду України та практикою Верховного Суду, які наголошують на соціальній спрямованості цієї допомоги.

О.Джафарова, С.Шатрава та О.Погорілець досліджують проблеми визначення кола осіб, які мають право на одноразову грошову допомогу в умовах

запровадженого воєнного стану. Автори критично оцінюють практику, згідно з якою застосовується надмірно формалізований підхід щодо приналежності тієї чи іншої особи до категорії «член сім'ї» або «утриманець». Науковці пропонують систематизувати перелік доказів, що можуть підтверджувати наявність в особи відповідного статусу [7, с.98].

Узагальнюючи результати аналізу наукових публікацій, слід констатувати, що вітчизняна юридична доктрина сформулировала стійку позицію щодо необхідності соціально орієнтовано тлумачити норми права, спрямовані на виплату одноразової грошової допомоги; уникаючи формалізму, окреслюючи коло осіб, які мають право на її отримання; визнання пріоритету матеріального змісту права над процедурними перепонами, а також щодо визнання активної ролі суду у забезпеченні реального, а не декларативного захисту соціальних прав громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Зазначені наукові підходи формують ґрунтовну теоретичну базу для подальшого аналізу судової практики та формування практичних рекомендацій щодо їх можливого коригування.

Мета статті – здійснення комплексного наукового аналізу реалізації права на отримання одноразової грошової допомоги на основі узагальнення судової практики Верховного Суду та правових позицій Конституційного Суду України задля формування практичних рекомендацій, спрямованих на усунення виявлених правових колізій і протиріч, аби забезпечити безумовну реалізацію конституційних гарантій високого рівня щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Викладення основного матеріалу. Здійснений комплексний аналіз правових позицій Верховного Суду, сформованих упродовж останніх років, щодо реалізації права військовослужбовців та членів їхніх сімей на отримання одноразової грошової допомоги, дозволив виокремити ключові сфери правового регулювання, в яких виникають найбільше суперечностей, щодо вирішення яких Верховний Суд й сформулював свої правові позиції. Щодо правової природи одноразової грошової допомоги. Верховний Суд послідовно наголошує, що ця допомога є гарантованою державою виплатою соціального (компенсаційного) характеру, котра виплачується виключно тим особам, які мають право на її отримання згідно з законом. Як наголошує Велика Палата Верховного Суду у пункті 60 своєї постанови від 13 березня 2019 року у справі №331/6927/16-ц, до цих правовідносин не застосовуються положення Цивільного кодексу України щодо спадкування, зокрема приписи статті 1224 ЦК України [8] про усунення від права на спадкування [9]. Така правова позиція має фундаментальне значення для правозастосовної діяльності, оскільки виводить правовідносини щодо її отримання за межі цивільного спадкового права й унеможливив практику застосування до окремих членів сімей загиблих військовослужбовців дискримінаційних норм спадкового права.

Щодо права батьків, які ухилялися від виконання батьківських обов'язків, на отримання одноразової грошової допомоги. Факт ухилення батька чи матері від виконання обов'язків щодо утримання чи виховання дитини не є підставою для позбавлення їх права на отримання одноразової грошової допомоги, якщо вони не були позбавлені батьківських прав у судовому порядку згідно зі ст. 164 Сімейного

кодексу України [10]. Як наголошує Велика Палата Верховного Суду в пункті 47 своєї постанови від 13 березня 2019 року у справі №331/6927/16-ц, лише позбавлення батьківських прав згідно з частиною першою ст. 166 Сімейного кодексу України тягне за собою втрату всіх прав, заснованих на спорідненості з дитиною. До того ж такий факт має бути встановлений у судовому порядку. Наявність лише довідки чи матеріалів службового розслідування для цього недостатньо [9].

Таким чином, Верховний Суд чітко розмежував моральну оцінку поведінки особи та юридичні наслідки, що мають наставати виключно на підставі закону й забезпечив реалізацію принципу правової визначеності, унеможлививши свавільне обмеження чи усунення особи від отримання такої допомоги на підставі відомчого рішення.

Щодо права цивільних дружини/чоловіка на отримання одноразової грошової допомоги. Особа, яка проживала із загиблим військовослужбовцем однією сім'єю, не перебуваючи з ним у зареєстрованому шлюбі, має право на отримання зазначеної допомоги як один із членів подружжя, якщо цей факт підтверджено рішенням суду, яке набрало законної сили. Велика Палата Верховного Суду у пунктах 68 та 76 постанови від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21 виснувала: «оскільки судом не встановлювався факт проживання однією сім'єю без шлюбу з громадянином ОСОБА_3, ведення з ним спільного господарства та наявність між ними взаємних прав та обов'язків ... , а поданими документами не підтверджено її статус члена сім'ї загиблого ... комісія Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), каліцтва або інвалідності військовослужбовців, приймаючи рішення

від 22.07.2021 № 116 щодо відмови ОСОБА_1 у призначенні одноразової грошової допомоги, діяла у межах повноважень та відповідно до вимог Закону № 2011-XII та Порядку № 975» [11].

Схожу правову позицію відображено й у пункті 38 постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 120/17960/23: після розірвання шлюбу позивачка продовжувала проживати з ОСОБА_4 до моменту його смерті однією сім'єю без реєстрації шлюбу, вести спільне господарство, виховувати спільних дітей, тому колегія суддів дійшла висновку, що підхід Міністерства оборони України щодо повернення позивачці документів, які містили наведене рішення суду, на доопрацювання задля надання документів, якими встановлено факт перебування на утриманні загиблого, є необґрунтованим [12].

Щодо права дитини, народженої після загибелі військовослужбовця, на призначення одноразової грошової допомоги. Комісія Міністерства оборони України нерідко обґрунтовує відмову в призначенні одноразової грошової допомоги дітям, зачатим за життя військовослужбовця та народженим після його загибелі. При цьому Комісія посиляється на статтю 25 Цивільного кодексу України, відповідно до якої цивільна правоздатність фізичної особи виникає з моменту її народження. Такий підхід є формально-юридичним і не відповідає публічно-правовій природі одноразової грошової допомоги. Тому, як наголошується у пункті 65 постанови Верховного Суду від 17 листопада 2025 року у справі №560/12192/24, дитина, яка була зачата за життя військовослужбовця та народжена після його смерті, належить до кола членів сім'ї загиблого і вона має право на одноразову грошову допомогу. «Виключення такої дитини з переліку отримувачів є

дискримінаційним» і суперечить принципам охорони дитинства [13].

Схожу правову позицію відображено й у постановях Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 280/2822/23 [14] та від 26 травня 2025 року у справі № 160/30873/23 [15].

Така правова позиція Верховного Суду узгоджується зі стандартами Європейського суду з прав людини, зокрема щодо його тлумачення статті 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу. ЄСПЛ послідовно наголошує, що соціальні виплати, встановлені законом, становлять «майно», а отже держава зобов'язана забезпечити недискримінаційний доступ до них (справи «Stec and Others v. the United Kingdom» [16], «Andrejeva v. Latvia» [17]).

Також у постанові Верховного Суду від 17 листопада 2025 року у справі №560/12192/24 також було сформовано правову позицію щодо того, як реалізувати право на отримання одноразової грошової допомоги дитиною, котра була народжена після загибелі військовослужбовця з огляду на те, що така допомога вже була розподілена між іншими членами сім'ї. Верховний Суд констатував: «Законодавець, розширюючи коло осіб, які мають право на одноразову грошову допомогу, не змінив установленого статтею 16-3 Закону № 2011-XII принципу рівності часток між усіма отримувачами та не передбачив покладення на державу додаткового фінансового зобов'язання понад суму, визначену в Постанові № 168. Таким чином право дитини на одноразову грошову допомогу не втрачається, однак може бути реалізоване виключно в межах уже виплаченої суми шляхом перерозподілу часток між отримувачами за правилами, встановленими пунктом 2 Постанови № 168 (пункт 70 постанови Верховного Суду від 17 листопада 2025 року у справі №560/12192/24)

[13]. До того ж такий перерозподіл часток можливий між отримувачами за їх взаємною згодою, або в судовому порядку (пункт 71 цієї ж постанови Верховного Суду).

Щодо наслідків відмови від одноразової грошової допомоги однією із осіб, котрі має право на її отримання. Якщо одна з осіб, що має право на допомогу, відмовляється від її отримання, її частка повинна бути розподілена між іншими особами, які мають таке право, але відмова від отримання грошової допомоги повинна бути нотаріально посвідчена в установленому законодавством порядку. Справжність підпису у цьому випадку має бути засвідчена нотаріусом, посадовою особою органу місцевого самоврядування, посадовою особою консульської установи України, начальником установи виконання покарань (стаття 78 Закону України «Про нотаріат» [18]). Тому, як наголошується в пункті 40 постанови Верховного Суду від 04 грудня 2025 року у справі № 280/1101/24 не лише староста, але й виконувач його обов'язків також може засвідчити справжність підпису на документі про відмову від отримання одноразової грошової допомоги. До того ж, відповідно до цієї позиції Верховного Суду, «визначення повноваження виконуючого обов'язків старости не потребують окремого затвердження, а є такими ж, як у старости» [19].

Таким чином, виключно з формальних підстав відмова у перерозподілі часток одноразової грошової допомоги може бути визнана неправомірною, якщо відмову від частки не було належно засвідчено. З огляду на практику ЄСПЛ, такий формалізм органів публічної влади може кваліфікуватися як непропорційне втручання у право власності, гарантоване статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки він позбавляє особу реальної можливості

скористатися передбаченою законом соціальною виплатою.

Щодо юрисдикції вирішення спорів про захист права на одноразову грошову допомогу. Верховний Суд чітко розмежував юрисдикцію судів щодо вирішення спорів, зумовлених реалізацією права на грошову допомогу. Відповідно до його правових позицій, встановлення юридичних фактів (наприклад, факту проживання однією сім'єю членів сім'ї військовослужбовця) належить до цивільної юрисдикції та вирішується судами в порядку окремого провадження, тоді як оскарження рішень комісій Міністерства оборони України як суб'єкта владних повноважень – до адміністративної юрисдикції: «між ОСОБА_5 та Міністерством оборони України виник спір, пов'язаний з доведенням наявності підстав для підтвердження за нею певного соціально-правового статусу щодо призначення та виплати одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця, не пов'язаного з будь-якими цивільними правами та обов'язками заявниці, їх виникненням, існуванням та припиненням. Отже, за предметом та можливими правовими наслідками цей спір існує у сфері публічно-правових відносин, а тому не підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства» [11].

Окрім того, в пункті 117 своєї постанови від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21 Велика Палата Верховного Суду наголосила на неприпустимості поєднання вимог різної юрисдикції в одному провадженні й необхідності відступити від своїх попередніх висновків, виснувавши наступне: «Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядаються у позасудовому та судовому порядку. Рішення стосовно фактів, що мають юридичне значення, прийняті у позасудовому порядку, можуть бути оскаржені до судів адміністративної юрисдикції. Юридичні

факти, які належать встановлювати в судовому порядку, вирішуються судами цивільної юрисдикції за правилами Цивільного процесуального кодексу України» [11].

Однак спір про встановлення факту проживання однією сім'єю (незареєстрований шлюб) може бути розглянутий у порядку окремого провадження лише за відсутності спору про право. Якщо встановлення факту впливатиме на права іншої особи, яка має право на одноразову грошову допомогу (наприклад, на сина загиблого військовослужбовця), то це може свідчити про наявність спору про право, який необхідно вирішувати в порядку позовного провадження. Проте, не зазначення заявником заінтересованої особи (наприклад, такого сина) не є підставою для залишення заяви без розгляду, оскільки суд має право залучити заінтересованих осіб з власної ініціативи.

І хоча Цивільний процесуальний кодекс України не визначає осіб, які є заінтересованими у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, які суд розглядає в порядку окремого провадження, коло заінтересованих осіб визначається залежно від мети встановлення фактів, взаємовідносин таких осіб із заявником у зв'язку з фактами, які підлягають встановленню, і які можуть вплинути на їх права та обов'язки. Неправильне визначення такої особи заявником не є підставою для відмови у задоволенні заяви, оскільки заінтересовані особи повинні бути залучені до участі у справі також з ініціативи суду або можуть вступити у справу з власної ініціативи. Такий висновок зробив Верховний Суд у постанові від 12 березня 2025 року у справі № 235/1547/24 [20].

Такий підхід відповідає стандартам ЄСПЛ щодо права на справедливий суд (стаття 6 Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод), зокрема вимогам рівності сторін та ефективної участі у процесі.

Щодо належного способу захисту права на одноразову грошову допомогу. Вимога, адресована суб'єкту владних повноважень зобов'язати позбавити іншу особу гарантованих Законом № 2011-ХІІ прав не може бути визнана належним способом захисту: «За правилами адміністративного судочинства позивач може просити суд зобов'язати відповідача-суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії, які передбачені Законом, але не може вимагати, аби суд зобов'язав такого відповідача не виконувати Закон, діяти всупереч ньому, зокрема, вимагати, аби суд зобов'язав відповідача – суб'єкта владних повноважень позбавити іншу особу гарантованих Законом прав. Така вимога не може бути належним способом захисту за Кодексом адміністративного судочинства України» (виснує Велика Палата Верховного Суду у пункті 25 своєї постанови від 13 березня 2019 року у справі №331/6927/16-ц) [9].

Щодо визначення базового моменту для обчислення розміру одноразової грошової допомоги у разі встановлення інвалідності. Істотною проблемою правозастосування є помилки під час визначення базового моменту для обчислення розміру одноразової грошової допомоги у разі встановлення інвалідності, відповідно до Закону № 2011-ХІІ та «Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві», затвердженого постановою КМУ від 25 грудня 2013 року №975 (в редакції постанови Кабінету

Міністрів України від 18 червня 2024 року №714) [21]. Органи публічної влади досить часто механічно застосовують рік первинного встановлення інвалідності, не враховуючи її причинний зв'язок із проходженням військової служби. У постанові Верховного Суду від 10 вересня 2025 року у справі № 120/845/24 наголошується, що якщо первинна інвалідність уже була пов'язана з проходженням служби, подальша зміна групи інвалідності, або причинного зв'язку (наприклад, на «пов'язаний із захистом Батьківщини») не породжує нового юридичного факту, а лише зумовлює необхідність здійснення доплати [22].

Натомість у постанові від 02 вересня 2025 року у справі № 240/4278/24 Верховний Суд чітко розмежував ситуацію, коли первинна інвалідність не була пов'язана зі службою і не породжувала права на одноразову грошову допомогу. У такому випадку базовим роком для розрахунку є рік, коли інвалідність уперше була пов'язана з виконанням військового обов'язку [23].

Такий підхід відповідає стандартам ЄСПЛ щодо принципу правової визначеності та легітимних очікувань особи. ЄСПЛ неодноразово наголошував, що держава не може довільно змінювати правила доступу до соціальних виплат або тлумачити їх на шкоду особі після виникнення у неї обґрунтованих очікувань (справи «Korecký v. Slovakia» [24], «Moskal v. Poland» [25]).

Висновки. Узагальнюючи все вищевикладене можемо констатувати, що право на одноразову грошову допомогу є важливою складовою «соціальних гарантій високого рівня», дієвим елементом системи соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

Аналіз судової практики Верховного Суду, сформованої упродовж останніх років щодо виплати одноразової грошової допомоги членам сімей загиблих

військовослужбовців засвідчив, що його правові позиції відповідають засадничим позиціям Конституційного Суду України та ЄСПЛ, формують стандарти, спрямовані на те, аби це право стало реальним. Звісно, у подальшому доцільно було б вдосконалити вітчизняне законодавство, у тому числі й підзаконні нормативно-правові акти, аби усунути підстави для виникнення такої кількості судових спорів й сприяти формуванню правозастосовної практики, котра була б спрямована на реальну пріоритетність захисту прав тих громадян України, котрі перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а тим більше тим, хто отримав інвалідність, або загинув, захищаючи Вітчизну, а також членів їхніх сімей.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України від 12 жовтня 2022 року № 7-р(П)/2022 у справі за конституційними скаргами Жиденка Володимира Вікторовича, Петренка Віктора Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів статті 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668-VI (щодо соціальних гарантій для захисників і захисниць України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-22#Text> (дата звернення: 15.12.2025).
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 15.12.2025).
3. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-p#Text> (дата звернення: 15.12.2025).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
(дата звернення: 15.12.2025).

5. Синчук С., Оліярник Б. Правове забезпечення виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2025. Вип. 80. С.265–273. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/13517/14008> (дата звернення: 15.12.2025).

6. Кухарев О. Є. Правова природа одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця. *Правова держава*. 2024. №55. С.114–122. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.55.311962> (дата звернення: 15.12.2025).

7. Джафарова О.В., Шатрава С.О., Погорілець О.В. Особливості визначення кола отримувачів одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста в умовах дії воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. №3 (90). С.88–101. URL: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.08> (дата звернення: 15.12.2025).

8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.12.2025).

9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі №331/6927/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81877992> (дата звернення: 15.12.2025).

10. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 15.12.2025).

11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563> (дата звернення: 15.12.2025).

12. Постанова Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 120/17960/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124949299> (дата звернення: 15.12.2025).

13. Постанова Верховного Суду від 17 листопада 2025 року у справі №560/12192/24.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131838658>
(дата звернення: 15.12.2025).

14. Постанова Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 280/2822/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128740142> (дата звернення: 15.12.2025).

15. Постанова Верховного Суду від 26 травня 2025 року у справі № 160/30873/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127631836> (дата звернення: 15.12.2025).

16. Case ‘Stec and others v. the United Kingdom’. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125946> (дата звернення: 15.12.2025).

17. Case ‘Andrejeva v. Latvia’. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-126283> (дата звернення: 15.12.2025).

18. Про нотаріат : Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 15.12.2025).

19. Постанова Верховного Суду від 04 грудня 2025 року у справі № 280/1101/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132336020> (дата звернення: 15.12.2025).

20. Постанова Верховного Суду від 12 березня 2025 року у справі № 235/1547/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125843154> (дата звернення: 15.12.2025).

21. Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві : постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2025).

22. Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2025 року у справі № 120/845/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130115296> (дата звернення: 15.12.2025).

23. Постанова Верховного Суду від 02 вересня 2025 року у справі № 240/4278/24. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129947122> (дата звернення: 15.12.2025).

24. Case of Kopecký v. Slovakia. Application № 44912/98. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-66758\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (дата звернення: 15.12.2025).

25. Case of Moskal v. Poland. Application № 10373/05. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-94009\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (дата звернення: 15.12.2025).

References:

1. Rishennia Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy vid 12 zhovtnia 2022 roku № 7-r(II)/2022 u spravi za konstytutsijnymy skarhamy Zhydenka Volodymyra Viktorovycha, Petrenka Viktora Oleksijovycha schodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsijnosti) prypysiv statii 2 Zakonu Ukrainy «Pro zakhody schodo zakonodavchoho zabezpechennia reformuvannia pensijnoi systemy» vid 8 lypnia 2011 roku № 3668-VI (schodo sotsial'nykh harantij dlia zakhysnykiv i zakhysnyts' Ukrainy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-22#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

2. Pro sotsial'nyj i pravovyj zakhyst vijs'kovosluzhbovtiv ta chleniv ikh simej : Zakon Ukrainy vid 20 hrudnia 1991 roku № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

3. Pytannia deiakykh vyplat vijs'kovosluzhbovtiam, osobam riadovoho i nachal'nyts'koho skladu, politsejs'kym ta ikh sim'iam pid chas dii voiennoho stanu : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 liutoho 2022 r. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-p#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

4. Pro sudoustrij i status suddiv : Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 roku № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

5. Synchuk S., Oliarnyk B. Pravove zabezpechennia vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli vijs'kovosluzhbovtia. Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii iurydychna. 2025. Vyp. 80. S.265–273. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/13517/14008> (data zvernennia: 15.12.2025).

6. Kukhariev O. Ye. Pravova pryroda odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli vijs'kovosluzhbovtia. Pravova derzhava. 2024. №55.

S.114–122. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.55.311962> (data zvernennia: 15.12.2025).

7. Dzharafarova O.V., Shatrava S.O., Pohorilets' O.V. Osoblyvosti vyznachennia kola otrymuvachiv odnorazovoi hroshovoi dopomohy v razi zahybeli (smerti) vijs'kovosluzhbovtia, vijs'kovozobov'iazanoho abo rezervista v umovakh dii voiennoho stanu. Pravo i bezpeka. 2023. №3 (90). S.88–101. URL: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.08> (data zvernennia: 15.12.2025).

8. Tsyvil'nyj kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

9. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 13 bereznia 2019 roku u spravi №331/6927/16-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81877992> (data zvernennia: 15.12.2025).

10. Simejnyj kodeks Ukrainy vid 10 sichnia 2002 roku № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

11. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 18 sichnia 2024 roku u spravi № 560/17953/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563> (data zvernennia: 15.12.2025).

12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 05 liutoho 2025 roku u spravi № 120/17960/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124949299> (data zvernennia: 15.12.2025).

13. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 17 lystopada 2025 roku u spravi №560/12192/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131838658> (data zvernennia: 15.12.2025).

14. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 08 lypnia 2025 roku u spravi № 280/2822/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128740142> (data zvernennia: 15.12.2025).

15. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 26 travnia 2025 roku u spravi № 160/30873/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127631836> (data zvernennia: 15.12.2025).

16. Case 'Stec and others v. the United Kingdom'. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125946> (data zvernennia: 15.12.2025).

17. Case 'Andrejeva v. Latvia'. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-126283> (data zvernennia: 15.12.2025).

18. Pro notariat : Zakon Ukrainy vid 2 veresnia 1993 roku № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

19. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 04 hrudnia 2025 roku u spravi № 280/1101/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132336020> (data zvernennia: 15.12.2025).

20. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 12 bereznia 2025 roku u spravi № 235/1547/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125843154> (data zvernennia: 15.12.2025).

21. Pro zatverdzhennia Poriadku pryznachennia i vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti), invalidnosti abo chastkovoi vtraty pratsezdatsnosti bez vstanovlennia invalidnosti vijs'kovosluzhbovtziv, vijs'kovozobov'iazanykh ta rezervistiv, pryzvanykh na navchal'ni (abo perevirochni) ta spetsial'ni zbory chy dlia prokhodzhennia sluzhby u vijs'kovomu rezervi : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 hrudnia 2013 r. № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2013-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 15.12.2025).

22. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 10 veresnia 2025 roku u spravi № 120/845/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130115296> (data zvernennia: 15.12.2025).

23. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 02 veresnia 2025 roku u spravi № 240/4278/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129947122> (data zvernennia: 15.12.2025).

24. Case of Kopecký v. Slovakia. Application № 44912/98. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-66758"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (data zvernennia: 15.12.2025).

25. Case of Moskal v. Poland. Application № 10373/05. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-94009"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (data zvernennia: 15.12.2025).

Bozko V.M., Yudina A.G. Generalization of the supreme court's legal positions regarding the payment of one-time financial assistance to the family members of deceased military personnel. – Article

This article provides a systematic review and summary of the Supreme Court's recent legal positions regarding the appointment and payment of one-time financial assistance in the event of the death, disability, or partial loss of working capacity (without establishing disability) of military personnel, conscripts, and reservists. This assistance is provided in accordance with Articles 16, 16-1, and 16-2 of the Ukrainian Law "On the Social and Legal Protection of Military Personnel and Their Families". In conditions of armed aggression, the role of military personnel in ensuring Ukraine's national security and defense is indisputable. This requires enhanced social security and high-level social guarantees for this category of individuals.

The largest number of disputes in this area of social relations arises in relation to the following circumstances: establishing the circle of persons entitled to receive one-time financial assistance; determining the means of proving the existence of actual family relations or dependency; identification of possible procedural grounds for refusing to grant assistance; consequences of previous payments in the event of new circumstances; violations in the calculation of the amount of one-time cash assistance due to an incorrect determination of the base year for calculating the subsistence minimum; and refusal to recalculate due to a change in the causal link of disability.

The conclusions state that the Supreme Court's legal positions, formed when resolving disputes over the payment of one-time financial assistance to family members of deceased military personnel, align with the fundamental positions of the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights. These positions establish standards that fulfill the state's constitutional obligation to this group, providing them with "high-level social guarantees".

Key words: one-time cash assistance, military personnel, family members of deceased military personnel, judicial practice, social security for military personnel, social protection.

Авторська довідка:

Божко Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного, екологічного та трудового права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, <https://orcid.org/0000-0002-3963-8461>.

Юдіна Аліна Германівна, студентка III курсу Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0009-0009-9710-6138>.

Стаття подана до редакції 30.11.2025 р.